

„Őrizzük, tartsuk fenn emlékeinket,
gyűjtsük össze töredékeinket,
nehogy elveszenek végleg,
s ezáltal is üresebb legyen a múlt,
szegényebb a jelen és kétesebb a jövő.”

Cato

Válogatás a „**Fehérpartok**” **alján** címmel készülő
helytörténeti kiadványból.

(szerkeszti: Heinrich Pál)

A Balaton

(ahogy a festők látják)

Nemrég Erdélyből, csak azért utazott sok-sok kilométert jó Magyar Balázs, hogy lássa a Balatont. Nagyobb hatás kedvéért barátja, egy veszprémi földbirtokos úr az almádi magaslatról mutatta meg neki a távol kódébe vesző tükörsíma tavat, mely úgy terült el szemeik előtt, mintha az ég folytatása lett volna. Nos, itt a Balaton. Hogy tetszik?

– Hol itt a Balaton? – kérdezte a vendég.

Ugyanez időben megpillantottak egy festő kollégát, aki hallatlan buzgalommal igyekezett vászonra vetni a távol kódébe vesző tükörsíma tavat, mely úgy terült el a szemei előtt, mintha az égboltozat folytatása lett volna. A később oly tragikus véget ért Glatter Gyula volt.

– A fene egye meg. Sehogyse sikerül megfogni ezt a nagy semmit. – szólt és dühösen lemosta terpentinnel vásznáról a festéket.

Hol itt a különbség a festő és a laikus szeme között? Hisz mind a kettő egyformán semminek látta a nagy vizet.

A kérdés teljesen jogosult és a különbség mégis óriási.

A nyugvó, a távol kódébe vesző tó impressziója tényleg ugyanaz mindenkire, aki először látja. Hosszú évek múltán alakul csak ki a Balaton képe – de az is csak a választottak előtt. Helyesebben azok előtt, akik megérdemlik a Balatont.

Aki csak azért megy a Balatonra, hogy fürödjön s aztán bemenjen egy bridge partira vagy egy biginre, aki toiletteivel vagy fürdőkosztümjével pukkasztani akar, az elől elzárkózik a Balaton. A motorzúgás, vitorlával való vesződés, halász-vadász szórakozás mind elvonja a figyelmet magáról a Balatonról. A Balaton szerelmesének kell lenni. Rabszolgai alázattal behódolni szeszélyeinek. Nem szabad csüggedni, ha napokig, sőt hetekig fukarkodik szenzációival, ha ragyogó naplementék, káprázatos színjátékok helyett tojássárgája színű alkonyat- menüt szervíroz csupán. Imádni kell a Balatont szakadatlanul s akkor ő is kárpótolni fog kitartásunkért oly pazarul, mint senki és semmi más a földön.

Így, csakis így láthatja meg a szem a Balaton igazi

szépségét. Így tanulhatja meg a laikus szem is látni a Balatont. Most már nem „semmi” többé a nagy víz, hanem folyton változó szépségek gazdag kincsháza. Most már nemcsak keresi, de látja is a szem az újabb meg újabb jelenségeket. Most már tud disztíngválni napnyugta és napnyugta között. Észreveszi a legfinomabb színváltozásokat, melyeket azelőtt kulturálatlan szeme nem látott, mert nem is láthatott.

A festő szeme ezenfelül észreveszi azt is még, ami képszerű.

Mert van ám motívum akárhány, ami a vízen csodálatos, de képre nem való. Sőt a motívumok meglátása, felhasználása kvalifikálja a művészt. Egyéni adottság érezteti meg intuitíve a festővel, mit lehet a gyarló eszközzel – festékekkel – mely rendelkezésre áll, vászonra varázsolni a Balatonból. Hiába sugárzik a nap, ha nincs festékem vakító fényét képemre realizálni. Tehát vagy nem is festem vagy csak halvány impresszióját kísérem meg vissza adni. Azt sem szolgálai utánzással, hanem inkább a lelki rezonancia megrögzítésével, melyet a természet maga ébresztett bennem. A naplemente ragyogása szintén e lapra tartozik.

Van azonban nagyon sok képszerű jelenség, mely ezidő szerint novum, tehát éppen ezért felbecsülhetetlen érték a festő szemében. Ez a Balaton hallatlan színpompája, melyet minden fázisában nyújt. Természetesen nem a jól ismert tájkép motívumokról beszélek – fűzfa, badacsonyi hegy, halászkunyhók stb. – melyeket Mészöly Géza és kortársai koruk ízlésének megfelelően briliánsul megfestettek. Szemem előtt most csak a víz s annak színjelenségei lebegnek – mint képmotívumok. És itt éleződik ki legpregmánsabbul a különbség a festő szeme és a még oly kulturált laikus szem között.

Mindenek előtt, a posteriori, – el kell vetnünk azt a beidegződött meghatározását a természetnek, mely a természet fotografikus hűséggel való visszaadását tartja egyedül mérvadónak. A túlhaladott álláspont alól felszabadult mesterek, soha nem remélt változatosságot és magasabb rendű művészi kultúrát tárnak bámuló szemeink elé. Természetesen nem fogadok el bizonyos túlzásokat, melyekkel vagy tehetetlenségét akarja palástolnia a „művész” vagy olcsó feltűnésre pályázik. Pusztán igazi komoly érdekekről beszélek, melyeket alkotóik művészi ihletből, belső kényszer parancsára festettek, de melyek, mert újszerűek, mert egyéniségek művei – idegenszerűen, sőt hamisan hatnak a régi formalátáshoz szokott szemekre.

Egy ízben az aligai plátón festettem. Lenn a mélyben, a Balaton sekély vizén keresztül rózsállottak a homokpadok párhuzamos sorai, ahogy a hullámok építették őket. Csudás színű zöld víz közbe-közbe. Majd a távolban a nap sugárzó fényzőne olvadt ezüstté varázsolta a vizet és a ráboruló horizont kódét, melyen bágyadtan szűrődött át Tihany sejtelme. Ez volt a kép, melyet festettem, vagyis helyesebben csak szerettem volna, hogy ez legyen. Megérzésem bizonyára ez volt.

Mindig akkor merem csak festeni a Balatont, ha előzőleg addig nézem merőn, erőszakosan, míg valósággal transzba esem tőle. Ekkor ecsetemet a Balaton maga vezeti és én csak engedelmes eszköz vagyok a kezében. Ezúttal is így volt. Lázasan munka... nincs már mit hozzátenni... kész a kép.

Most a kritikus lép a festő helyébe. Illő távolból ezúttal egy bokor mögé bújva latolgatom: vajon fog-e hatni a nézőre úgy a kép, mint rám maga a jelenség, mely engem megfogott? Megvan-e benne az a szuggesztív erő, amely a tökéletes alkotás legfőbb értéke. De sokszor dühös lekaparás az ilyen felülvizsgálat eredménye.

Hirtelen vidám társaság takarja el előlem a képet. Nevetés, hangos megjegyzések özöne a levegőben. Majd az általános morajból egyszerre kicseng egy üde leányhang.

– Ez piktor? Sohase volt ez piktor.

Édes, bájos kis kritikusom. Ha kultivált szemmel először a vízre néztél volna, azután bubifrizurás fejcskédben – egy pillanatra csupán – föl villan a gondolat: hátha a piktornak van igaza? – bizonyára nem így beszélsz. De hát te magad sem tehetsz róla, hogy

nem úgy látod a Balatont, mint én – és ítélsz, ahogy helyedben száz más is ítelt volna.

Ha e soraimmal sikerült elérnem, hogy egy-egy szokatlan kép láttán felébred a gondolat: hátha a festőnek van igaza, hogy egy festő lehet gondolkozó festő is, nem szívember csupán – kinek minden ecsetvonását az intuíción túl, hosszú tapasztalat, egy életbölcsélet ágyazza alá – már nem írtam hiába. Ha lassankint türelemmel, majd megértéssel, végül őszinte szeretettel, sőt élvezettel nézik a kezdetben monstruózusnak vélt dolgokat, akkor hivatást teljesíttem. Ha végül fölfedeztem a Balatonban ugyanazt az ellenállhatatlan, megnevezhetetlen valamit, mely megtermékenyíti a művész – fantáziát – akkor ez már maga a „megvilágosodás”. A Balaton egyszerre felsőbbrendű kulturtényezővé válik, folyton megújuló esztétikai gyönyörűségek örök forrásává, mely végtelesen változatosságával isteni álmokba ringat.

✍ Csók István

Forrás:

Magyar Fürdőélet,
1933. március 15-31.

Ali basa meg a kacsa, hogy mulattak a Balatonon?

(részlet)

Ahogy Aligára értek, a Kacsa már nem bírt magával.

– Itt a Balaton! Itt szálljunk ki!

Ali basának mindegy volt, hol szállanak ki. Szerette a változatosságot, a mozgást. Aliga pedig igen csinosnak látszott a sok fenyőjével, kedves villáival. Mintha erdőbe rejtőzött volna, úgy bújta meg a part mentén.

Szállást vettek hát és mindjárt lementek a vízhez. Késő délután volt, a nap már a Vértes fölött járt, mert a mögött szokott lenyugodni. A vízen két motoros csónak is búgott. Mindegyik mögött, mintha a víz színén állana, egy-egy fürdőruhás alak lebegett. Nagy körökben futottak a motorosok, majd Akarattya, majd Kenese alatt voltak, és mögöttük szinte repült az az alak.

– Mi ez? Hogy nem merülnek a vízbe? Tessék ezt nekem megmagyarázni, – fordult Ali basa az egyik fürdőzőhöz.

– Mert deszkán állanak, felelte a kérdezett. – Víziszánkónak, vagy tobogánnak hívják. Oda van kötve a motorcsónakhoz.

– Próbáljuk meg! – lelkesedett a Kacsa.

Dakinak azonban sehogyse tetszett ez az ötlet. Lefeküdt a parton, két mellső lábát keresztbe tette egymáson s a nyelvét kilógatta.

– Csak nézni szeretem a vizet, de azt is inkább messziről, – mondta tartózkodóan.

A vízben két barnára, szinte ropogósra sült gyerek zaklatta az apját.

– Ugrani, apukám! Ugrani!

Apjuk felvette őket a vállára egyiket a másik után, azután jó messzire behajította a vízbe. Boldogan lihegve evickéltek aztán ki. Amikor apjuk már belefáradt a játékba, nehezen törölték ki a vizet a szemükből.

Az egyik Ali basára nézett, aztán a Kacsára vetette a tekintetét, s a szeme egyre nagyobb lett.

– Apukám, én ismerem ezeket! – mondta egy idő múlva.

– Kiket?

– Ali basát meg a Kacsát!

Most már a fürdőzők figyelme is az új vendégek felé fordult és hamarosan ott szorongtak Ali basáék a kör közepén. Mindenki be akart nekik mutatkozni, mindenki kezet akart szorítani velük, különösen a gyerekek, akik egy-kettőre úgy sereglettek össze a fürdőházak körül, mintha távirattal hívták volna őket oda. Ezernyi kérdést intézték hozzájuk, s ha Ali basa mindre válaszolni akart volna, még most is azon a helyen állana. Kacsa vetett véget a sok szóbeszédnek. Le-csapta a ruhát magáról, azt kiáltotta: fürödni akarok! – s azzal keresztülvetette magát a tisztelt úritársaság fején, be a vízbe.

– No, akkor én se maradok a szárazon, – vélte Ali basa, s azzal kabint kért, fürdőruhába öltözött és úgy ment le a parton.

Ezalatt már kikötött az egyik motoros csónak és a Kacsa már ott lubickolt körülötte.

– Tessék engem is elhúzni egy kicsit, – rimázkodott egyre.

– Nézzük a Kacsát! – riváltak a gyerekek, akik nem akartak tőle egyetlen pillanatra se elmaradni.

És a Kacsa fölkapaszkodott a víziszánkóra, kezébe fogta a kötelet, a motor pedig elindult. Soha a Kacsa még nem repült olyan sebesen, mint most!

– Há-háp! – lihegte kifulladtan és boldogan, de

keményen kapaszkodott a kötélbe, hogy le ne maradjon a deszkáról.

Persze, Ali basa is kedvet kapott erre a mulatságra, s amikor a másik motoros a parthoz ért, fölkérdzett reá. Hanem Ali basa se olyan könnyű, se olyan ügyes nem volt, mint a Kacsa, s ezért már a deszkára is nehezen tudott fölkapaszkodni. Amikor pedig már fönt volt, minden billenésre a vízbe fordult.

– Hú, a kiskésit neki, ez nem is olyan egyszerű! – mondta nevetve.

Hanem végre mégis csak meg tudott állani a deszkán, s akkor a motoros alaposan megindult. Zúgott-búgott a motor, s Ali basa repült a víz tetején, gyorsabban, mint a madár.

Egyszer csak fordult egyet a csónak, s abban a pillanatban a basa is úgy fordult be a vízbe, mint valami zsák. Mire kibukkant a hullámok alól, már a feze volt a fején, pedig azt sose tette le, nehogy meglásák, milyen kopasz ökelme.

No, prüszögött, köpködött most Ali basa, a motorosbácsi meg nevetett.

– Jó volt?

– Jó volt, de elég volt, – mondta Ali basa. – Valóságos piros pecsenye lett az oldalamból, úgy megütött a víz.

Behúzták hát a csónakba s kifelé tartottak.

A parton Ali basa fürdőköpenybe bújt s úgy szárítkozott, de a Kacsa még mindig a vizet járta. Otthagyta ő is a motorost, és amint látni lehetett, igen sűrűn bukdácsolt a víz alá. Alighanem a halaknál tett látogatást, ami bizonyos jól esett neki, hanem a halaknak annál kevésbbé.

Gyönyörű este volt, s amikor a Kacsa is kijött a partra, ott álldogált Ali basával, és a túlsó parton felvilágító lámpákat nézegették. Ekkor Tihany felől fekete pontokat láttak feltűnni a vízen. A Kacsa számolni kezdte őket: nyolc volt. Nagy halászbárkák voltak és éjjeli halászatra készültek.

Amikor ezt a Kacsa meghallotta, valóságos láz vett rajta erőt.

– Menjünk mi is halászni! – esengett Ali basának.

Szerencséjükre, akkor készülődött ki csónakjával a vízre egy helybeli halász is. Nem halászni ment most, csak főtt kukoricát vitt ki a nádasba a halaknak. Szóba álltak vele, és erre a halász elmondta, miképpen szokott halászni? Este eledelt visz ki a nádasba, és kora hajnalban újra kimegy arra a helyre s kivetí a horgát. Rendesen jókora pontyokat szokott hazahozni, némelyik akkora, hogy a csónakot is elhúzza.

A Kacsa kérésére Ali basa is elhatározta, hogy halászni mennek.

Másnap reggeltől kezdve mind azon fáradoztak, hogy csónakot, horgászó szerszámokat, kézhálót s miegymást beszerezzenek, este pedig ők is kukoricát főztek, aztán kiveztek a nádasba. Már az etetésnél meglátott a Kacsa néhány halat, s tüstént a vízbe akart ugrani utánuk, de Ali basa elkapta a nadrágja szárát.

– Maradj vesztég, mert holnap nem lesz halpaprikás!

– Pedig a bárzsingom úgy viszket! – nyafogott a Kacsa. – Legalább egy kis halat, egy icipicikét! Egy ekkorácskát e!

– Egy ikrányit se! Hisz mind elriasztanád a többit! Egész éjjel nem tudott aludni a Kacsa az izgalomtól és folyton vartyogott.

– Har-csát! Poty-kát! – mondta álmában is.

Ali basa elég csendesesen fűrészelgetett alvás közben. Az ő nótája így szólt:

– Ke-sze-get! Ke-sze-get! De e-le-get!

Forrás:

Majthényi György:

Ali basa meg a kacsa a Balatonon

Budapest, 1934

Táborozás

Budapest Székesfőváros katonai parancsnoksága a folyó kiképzési év befejezésével a gyengébb egészségű leventék részére négy nyaralótábort állított fel, amelyek mindegyikében két, illetőleg három heti váltással átlag 150 levente részesül a nyaralás örömeiben. A táborok közül egy-egy Balatonaligán, Balatonbogláron és Fonyódligeten, egy pedig Hubán, Györmöregyében van. Az összesen mintegy 1800 fő levente nyaraltatásának költségeit a Székesfőváros polgármestere készséges örömmel vállalta. A leventék a táborokban valóban nyaralnak. A katonai parancsnokságot a táborok életének szabályozásánál az az elv vezette, hogy a leventék a legszükségesebb reggeli tornán kívül semmiféle nehezebb testmozgást ne végezzenek. Fürdésel, játékkal és más egyéb szórakozással töltik el az idejüket, úsznak, eveznek és vitorláznak. A parancsnokság tanulságos és szórakoztató előadások rendezésével arról is gondoskodott, hogy a leventék lelki és erkölcsi nevelésében is részesüljenek. Minden tábor megfelelően el van látva játékokkal és kis könyvtárral is. Az esti tábortüzek varázsos hatása olyan élmény a leventék számára, melyet sohasem felejtene el.

Forrás:

Levente, 1940. július 15.

Balatonaliga

1940. június 23-án

Hullám suhan hullám után:

Egyik löki a másikat.

S a mi indul egyik felén,

Az a másik partig kihat.

Hol csendesek, csak éppen hogy

Megcsókolják a partokat:

Hol vadul támadnak nekik,

S tépik, szaggatják azokat.

Ezer színben játszik a víz,

És mégis mindig ugyanaz,

- Mint tél után ezer új szín

Együtt teszi a szép tavaszt.

Elnézem így..elnézem úgy...

Vagy néha épp csak hallgatom...

Így is, úgy is felséges vagy

Titokzatos, szép Balaton. –

Forrás:

Dobos Ferenc:

Őszi levélhullás

Első napok a tsz-ben

Bódis bácsi a tsz juhásza igen lelkiismeretes ember. Sokat zsörtölődött azelőtt a termelőszövetkezet vezetőivel, hogy a fogatosok hordjanak az akolhoz megfelelő mennyiségű élelmet és almot. Ez azonban sokszor elmaradt az egyéb munkák miatt. Bódis bácsi éppen Falusi elvtárs megérkezése napjaiban fakadt ki emiatt. – Zárszámadás után egy percig sem maradok a juhok mellett, ha csak így törődnek velük. – mondta a főkönyvelőnek. Másnap már kérte is, hogy helyettesítsék, mert a háztáji kukoricáját akarja letörni. El is ment. Falusi elvtárs vette észre aztán, hogy a juhok kitörtek az akolból.

– Legeltessük meg a birkákat – szölt Szekereshez. Közben intézkedett is, hogy hozzanak be egy szekér gazos lucernát a juhoknak és friss almot is terítettek az akolba. Bódis bácsi, aki közben végzett a kukoricatöréssel, nem bírta megállni, hogy meg ne nézze a juhokat, elégedetten kezdte hordani a frissen almozott akol jászlaiba a lucernát. Falusi elvtárs csak néhány szót beszélt ekkor vele, de ez is elég volt, hogy Bódis bácsi megváltoztassa előbbi nézetét. S már így beszélt:

– Fejteni kell ezeket a juhokat, én értek hozzá és olyan sajtot készítünk, hogy párját kell keresni.

A tehenistállóba is az első napokban nézett be az elnök. – Nem valami nagy tisztaság van itt, de a tejházban sem – mondta Mészáros Mihály és Kovács Lőrinc tehenészeknek. Azok nem szóltak semmit, de másnap Mészáros felesége felkereste a tsz-elnököt. – Kellene köténynek való fehér anyag, elnök elvtárs – kérte. – Van itt a szekrényben – mondta Falusi elvtárs. S harmadnap már fehér köpenyben és sapkában fejt a két tehenész, a kitisztított istállóban és a tej is a frissen súrolt tejházban várta az elszállítást. Tetszett ez a többi tagoknak, s tetszésüket tréfában is kifejezésre jutatták, amikor a két fehérköpenyes tehenésszel találkoztak.

Mindezeket látva a többi tag is még nagyobb bizalommal tekintett az új elnökre. Az egyik nap kukoricatörés közben szólította meg az elnököt, Fekete elvtárs, az egyik tsz-tag – Falusi elvtárs, lehetne-e egy kívülről fűthető „dori”t (kemencét) építeni a lakásunkba, mert most nem lehet jól fűteni, s fázik a kisgyerek. – Feketének a tsz építette a konyhát is, és most néhány nap múlva megcsinálták a „dori”t is.

Csak néhány szemelvény ez az első napok eredményeiből. Falusi elvtárs jegyzetfüzetében sok még a megoldásra váró teendő. Pince és istálló ajtót kell készíteni, be kell kötözni a fákat, hogy meg ne rágják a nyulak. Ki kell meszelni a tejházat – így sorakoznak

az elnök füzetében a legközelebbi teendők.

A párt hívó szavára ment Falusi elvtárs a termelőszövetkezetbe. Vele együtt most már 20-ra szaporodott a tsz pártszervezetének tag létszáma. Falusi elvtárs, amikor a tervekről beszél, mindig hozzáteszi: – A pártszervezet és a tsz-tagság segítségével virágzó termelőszövetkezetet teremtünk itt. Az adottságok megvannak ehhez. Csak szívvel – lélekkel, megértéssel kell dolgoznunk a tervek megvalósításáért.

Falusi Ferenc elvtárs méltó akar lenni a párt és a tagság bizalmára.

✍ Horváth József – Kanizsa István

Forrás:

Veszprém megyei Népújság
1955. november 26.

Epilógus

Mintegy huszonöt éves termelőszövetkezeti tevékenység után ment nyugdíjba, de a nagyon kiérdemelt pihenőben is nyughatatlan.

– Most nézd meg, mekkora lakást építettünk, jobbra házilagosan. Közben ketten maradtunk a feleségemmel – mondja.

A balatonvilágosi családi otthon méreteihez és igényességéhez foghatók a fóliasátrak, amelyek alatt kora tavasztól késő őszig munkálkodik. Aktív korában, tsz-elökként is gyakran megkísértette a földet: ugyan mire képes, meddig lehet fokozni a termőképességét? Sok szép eredményről tud beszámolni, de a mai válaszokat se tarta véglegesnek. Négyzetméter per forint, ennek az egyszerű műveletnek a hányadosa izgatja Falusi Ferencet, amíg mozogni tud. S örül, hogy újra meg újra, kicsiben is bizonyítani tudja régi, vezető beosztásban kelt elképzeléseinek helyességét.

– A szám szent előttem – jegyzi meg halkan.

– Korábban is csak abban hittem, amit a számok igazolnak...

Forrás:

Márkus Zoltán
Balatonfő, 1986
(részlet)